

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2011. május 18.

FILOZÓFIA

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

**NEMZETI ERŐFORRÁS
MINISZTERIUM**

A rész (30 pont)

1. Írja a fogalmak mellé annak a filozófusnak a nevét, akivel a fogalom elsődlegesen kapcsolatba hozható!

Fogalom	Filozófus
Bábáskodás módszere	Szókratész
Übermensch	Nietzsche
A priori	Kant
Módszeres kétely	Descartes
Szubsztancia	Arisztotelész
Logosz	Herakleitosz
Részesevés tana	Platón
Első mozgató	Arisztotelész

A logosz esetében egy sztoikus filozófus neve is elfogadható.

8 pont	
--------	--

1. A következő állítások közül melyek vonatkoznak Arisztotelész- és melyek Platón filozófiájára? Írja az állítások számát a nevek mellé!

1. Platón tanítványa volt.
2. Szókratész tanítványa volt.
3. A folyton változó, érzékelhető világon túl létezik valami állandó, örök valóság.
4. Műveit dialógusokban írta.
5. *A mozdulatlan mozgató* a tiszta forma.
6. Teleologikus világmagyarázatot adott.
7. A tanulás visszaemlékezés.

-
8. Az *Állam* c. művének a VI-VII. részében (503 e-517 c) három metaforikus kép olvasható – a Nap-, az Osztott vonal- és a Barlanghasonlat.
9. *Nikomakhoszi etika* c. művében abból indul ki, hogy milyen életformákkal érhető el a legfőbb jó, a boldogság.
10. Az *Organon Kategóriák* c. részében a létezőket tíz csoportba sorolja be.

Platón: 2,3,4,7,8

Arisztotelész: 1,5,6,9,10

10 pont	
---------	--

3. Röviden, tömören fogalmazza meg, hogy mi a szerepe az álom-argumentumnak Descartes filozófiájában!

Az alábbi megfogalmazások csak példák!

A filozófus egy megcáfolhatatlan igaz tételre akarta felépíteni gondolatrendszerét. Módszeresen vizsgált meg minden olyan állítást, amelyet a józan ész igaznak vél, majd elvetett mindent, ami bármilyen szempontból cáfolhatónak bizonyult. Például álunkban igaznak, valóságosnak vélhetünk valamit, ami nyilvánvalóan nem az. Nem hihetünk tehát érzékeinknek.

4 pont	
--------	--

4. Ismertesse röviden, tömören a kopernikuszi fordulat lényegét Kant filozófiájának ismeretében!

A Kant előtti ismeretelméleti álláspontok szerint mi alkalmazkodunk a megismerés tárgyához. Ezt a nézetet a filozófus megfordította, és *A tiszta ész kritikájában* arról ír, hogy a tárgyaknak kell igazodniuk az ember megismerő-képességéhez. Ezt a szemléletmódbeli váltást „kopernikuszi fordulatnak” nevezi, utalva arra az alapvető fordulatra, amelyet a Kopernikusz nevével fémjelzett heliocentrikus világgép jelentett.

4 pont	
--------	--

5. „Mert a kutatás és a tanulás teljes egészében nem más, mint visszaemlékezés” –írja Platón *Menón* című művében. Értelmezze röviden az idézetet!

Platón filozófiája szerint „a lélek halhatatlan, és többször született”, így az örökkévaló ideákról is van tudása. Születésünk pillanatában elfelejtjük ugyan tudásunkat, de tanulással és kutatással vissza tudunk emlékezni az ideákra. A műben megidézett görög fiú például nem tanítás, csak kérdezés alapján visszaemlékezik a *négyszög*, illetve a *kétszeres* fogalmára.

4 pont	
--------	--

Más jó megoldás is elfogadható!

A 4 pont megadható, ha a vizsgázó **elfogadható magyarázatot** tudott adni, és képes volt az adott **filozófiai rendszerben** értelmezni a fogalmat, illetve a gondolatot. A művek címének elmaradása nem jár pontvesztéssel.

B rész (feladatonként 35 pont = 70 pont)

Összefoglaló táblázat az értékelési szempontokról:

Szempontok	Pontszám
Problémaérzékenység	10
Szövegértelmezési készség	10
Filozófiatörténeti tájékozottság	4
Argumentáció	7
Nyelvi megformálás	4
Összesen	35

Várható tartalmi elemek**1. szövegrészlet**

Kant ebben az írásában a felvilágosodás, tágabb értelemben pedig az egész 18. század szellemi szintézisét adja. A német filozófus világszemléletének alapja a szubjektum irányába tett fordulat. Mindent az újonnan nyert mérték felől értelmez: az ember saját belátása számít a végső tekintélynek a vallás, a morál, a társadalmi és politikai berendezkedés területén egyaránt. A gondolkodás reformjára, a tudat szabaddá tételére törekvő felvilágosodás a vizsgálódások középpontjába állította az ész, az értelem lehetőségeit és korlátait. A korszak filozófusai a közösség felvilágosodottá válását elválaszthatatlannak tartották a filozófia felvilágosító szerepétől.

A megszokottság biztonságérzetét nyújtó, kényelmes kiskorúsággal szemben az autonómiánk megteremtésének folyamata nehéz és fáradságos, és olykor magában hordozza a szabadságtól való félelmet is. A felvilágosodás legfőbb elvárásai közé tartozott az ész korlátlan és nyilvános használatának szabadsága. A viszonyok forradalmasítását elképzelhetetlennek gondolták polgári szabadság, vallási tolerancia nélkül. Történelmi vetület: a felvilágosult abszolutizmus.

2. szövegrészlet

Nietzsche elvetette a keresztény „hazugságokat”, elutasította a keresztény morált. A modern világ velejárója a tömeges és tudatos elvilágiasodás, ebből a perspektívából nézve elkerülhetetlennek tűnik a hit eróziója. Tagadta, hogy a vallás pótolhatatlan nevelő és morális szerepet játszik a világban. A modern embernek meg kell szabadulnia az emberiség vallási örökségétől. A pozitív vallásos meggyőződés elvesztése („Isten halott”) együtt jár a legfőbb értékek elértéktelenedésével, relativizálódásával. Az „Isten halott” gondolat elválaszthatatlan a nihilizmus problémakörétől. Tömör, aforisztikus írásaiban Nietzsche egy új erkölcsi világrend szükségességét hirdette. Az én szabad érvényre juttatását hangsúlyozó nietzschei filozófia szerint a szellemi és erkölcsi tekintély forrását az embernek magában kell keresnie és megtalálnia. A világ olyan, amilyenek látjuk, a valóság mögött semmilyen más, rejtett valóság nincsen. A dolgok értelmét nekünk magunknak kell újratemermenünk.

3. szövegrészlet

Az egyes filozófiai irányzatok különbözőképpen értelmezik a szabadság fogalmát. Míg Arisztotelész úgy gondolta, hogy akaratlagos és nem az akaratunk által befolyásolt cselekedeteinkért egyformán felelősséggel tartozunk, addig Szent Ágoston az értelemtől elválasztottan beszélt az emberi akaratról. Az ókori egyházatyja szerint mindannyian ugyanúgy rendelkezünk jó, miként rossz akarral is. Szent Ágoston amellet érvel, hogy Isten az embert szabadnak teremtette és biztosította számára a választás, és így a tökéletesedés lehetőségét. Az ember csak Isten irányításával tudja szabadságát, a jó választását megvalósítani. Rossz cselekedeteinkben a vágy hatalmát mutathatjuk ki. A jóakarat nem más, mint a helyes és tisztességes életre való törekvés.